

ІСТОРІЯ ПОДІЛЛЯ

УДК 94 (477) 929

В.В. Кривошея

ПЕРСОНАЛЬНИЙ СКЛАД СТАРШИНИ БРАЦЛАВСЬКОГО Й КАЛЬНИЦЬКОГО ПОЛКІВ У ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ СЕРЕДИНИ XVII СТ.

Висвітлюється персональний склад козацької старшини Гетьманщини на прикладі полків Брацлавщини – Брацлавського й Кальницького. Наведені біографічні довідки полковників, полкової старшини, сотників.

Ключові слова: козацька старшина, Гетьманщина, полк, сотня, Брацлав, Кальник, Вінниця.

Продовжуючи цикл публікацій про старшину Гетьманщини як підготовчий матеріал майбутньої енциклопедії [1, с. 5 – 13; 2, с. 5 – 43; 3, с. 5 – 13], пропонуємо дослідження про козацьких урядників Брацлавського й Кальницького полків. До реєстру внесено 107 старшин двох полків, які (разом з Уманським) облягали територію свого попередника – Брацлавського воєводства.

Метою даної наукової публікації є висвітлення персонального складу козацької старшини Брацлавського й Кальницького полків.

Антоненко Василь – сотник Прилуцької сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Бахно Ілля – козак полкової сотні Брацлавського полку (1649), наказний полковник брацлавський (1659.12., 1660.01.).

Берло Василь – козак Багланівської сотні Брацлавського полку (1649). Полковник брацлавський (1658.04. – 06.). Його родичем був Берло Іван Дмитрович з Берловки. Родовий маєток Берловка (сучасне Бирлівка Бершадського району Вінницької області). Останній був сотником мглинським Стародубського полку (? – 1671.10.11. [4, с. 64 – 65] – 1672 – ?), полковником піхотним (1689).

Бештанко Андрій – полковник кальницький (? – 1658.11. – ?). Походив з відомої чигиринської старшинської родини Бештанко, з якої Павло був наказним полковником чигиринським (? – 1655.10. – ?).

Білоченко Штепа (Степко) – сотник Багланівської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – 1651 – ?). Разом з Дмитром і Микитою Білоченками був фундатором сотні.

Богун Василь (? – 1629 – 1659) – козак Голтвянської сотні Чигиринського полку (1649), полковник (1659) при обороні Гадяча від прибічників гетьмана Виговського. Полковник кальницький.

Богун Іван – біографія була предметом дослідження [5, с. 68 – 69; 6, с. 47 – 58; 7, с. 72–87; 8, с. 71–75; 9, с. 147 – 157, 144 – 152; 10, с. 43 – 53; 11, с. 7 – 26; 12, с. 99 – 111] і назрів час спеціального комплексного дослідження цієї непересічної особистості.

Булюбаш Федір – наказний полковник брацлавський (1675.08. – 10).

Бут Іван – козак полкової сотні Брацлавського полку Іван Бутченко (1649). Полковник брацлавський (? – 1663 – ?), значний військовий товариш (1689.06.) Лубенського полку. Його правнук Павло Іванович (1738 – ?) мав 5 підданих у м. Смілій.

Бут Семен – шляхтич [13, с. 709]. Сотник кальницький (1649). У Кальнику ж був ще і козак Ярема Бут (1649). У лютому 1652 р. другий посол в козацькому посольстві на чолі з Герасимом Яцьковичем до Речі Посполитої [13, с. 709]. У поминальному ряду полковника брацлавського Івана Бута, призначеного Брюховецьким, є поминання Семена Бута [14, с. 11]: Іван, Олена, Калістрат, Іван, Іван, Василь, Гафія, Михайло, Марія, Семен, Варвара, Марія, Сафоній, Лаврентій, Матрона, Ганна, Гафія, Опанас, Костянтин, Оліферій, Іван.

Варениця Василь (? – 1619 – 1665 – ?) – сотник терлицький (? – 1649 – ?) [15, 278], полковник кальницький і вінницький (1664.1.09. [16, с. 163]), знаходився в Кальнику. У Липовецькій сотні був козак Варениченко Михайло (1649) [15, с. 274]. У серпні 1666 р. полковнику кальницькому було наказано привести свій полк і Подільський полк Мигалевського до Чигирини. «На банкеті у себе» під Лисянкою Мигалевський наказав схопити кальницького полковника і «покарати», після цього полк останнього приєднався до Мигалевського [17, с. 130]. Можливо, ця інформація стосується Варяниці.

Наукові записки

Вертелецький Іван – покозачений шляхтич. Сотник Іллінецької сотні Кальницького полку (? – 1654 – ?). полковник кальницький (? – 1659), (1660.05. – 5.07. – 1662.12.05. – ?). Його полчани захопили Летичів і там полонили старосту новгородського Яна Пісочинського. Наказний гетьман. 12 травня 1662 р. отримав королівський привілей на хутори Зубівський і Мізнійський у Вінницькому старостві.

Взелиський – сотник Шаргородської сотні Брацлавського полку (? – 1654 – ?).

Віторин – сотник Липовецької сотні Кальницького полку (? – 1651 – ?).

Вовк Федір – козак Горячківської сотні Брацлавського полку (1649). Генеральний осавул (? – 1658.1.09. [18, с. 147] – 1658.11. – ?).

Волошин Курило – старшина Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Волошин Сила – наказний полковник брацлавський (1650.08.).

Гнат (? – 1619 – 1674 – ?) – сотник Бабинської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?). полковник кальницький (? – 1674 – ?).

Гоголь Євстафій (?), с. Гоголі Летичівського повіту (за дослідженням В.Степанкова), тепер село Вінковецького р-ну Хмельницької обл. – 1619–1679. 05.01., м. Димер) – за даними В.Липинського, 1648 р., будучи ротмістром панцерної хорогви, перейшов на бік повстанців. Полковник кальницький (? – 1648.07. – 1649.02. – ?), подільський (1653 – 1664), брацлавський (1664.11. – 1666), подільський (1666 – 1671), (1673.03. – 1676), гетьман (1675 – 1679). Після смерті Богдана Хмельницького, у жовтні 1657 р., гетьман І. Виговський з генеральною старшиною (членом якої був Остап Гоголь) уклав Корсунський договір зі Швецією. У липні 1659 р. взяв участь у битві під Конотопом. Не був на Переяславській раді 1659 р., «оставлены на границе противъ ляховъ и татаръ» [18, с. 273]. За нього підписався гетьман Ю.Хмельницький. Коли коронний гетьман Потоцький на чолі польсько-турецької інтервенції оточив Могилів, Остап Гоголь керував могилівським гарнізоном, що оборонявся від поляків. Улітку 1660 р. полк Гоголя взяв участь в Чуднівському поході, після якого був підписаний Слободищенський трактат. У 1664 р. на Правобережжі спалахнуло повстання проти поляків і гетьмана Павла Тетері. Гоголь спочатку підтримував повсталих, проте згодом перейшов на бік супротивника. Причиною тому стали його сини, яких коронний гетьман тримав як заручників у Львові. Перейшов на службу до гетьмана П.Дорошенка. Після взяття наприкінці 1671 р. військами коронного гетьмана Яна Собеського полкового міста Могиліва полковник втік до Молдавії, звідки прислав Собеському лист про своє бажання підкоритися полякам. У нагороду за це Остап 6 грудня 1674 р. отримав королівський привілей на с. Ольхівці, в якому згадується його дружина і син Прокіп Балашко-Гоголь [19, с. 7]. Помер у Димері і був похований у Межигірському монастирі 1679 р. [20, с. 71]. Поминальник його роду у Межигірському монастирі: Тимофій, Ганна, Матвій, Іван, Гафія, Мотрона, Осип, Лук'ян, ієрей Саватій, Авраамій, Марія, Ірина, ..., Даміан, Марія, Іван, Павло, Остап, Ірина, Віра, Настасія, Ілля, Мартин, Прокіп, Марія, Остап, Григорій, Васа, Василиса, Василь, Гафія, Феодосія, ієромонах Василь. У Введенській церкві КПЛ поминався його рід: Євстафій, Уляна, Андрій, Тетяна, Андрій, Настасія, Віра, Ганна [21, с. 71]. Це поминання ймовірно записала якась із доньок Остапа, згадавши матір Уляну. Похований у Межигірському монастирі (недалеко від Києва). Євстафій Гоголь неодноразова ставав об'єктом дослідження в новітній історіографії [22, с. 385 – 315; 23, с. 37 – 58; 24, с. 63 – 80; 25, с. 94 – 103], назрів час спеціальної комплексної праці про цього полководця.

Григорович Федір (? – 1619 – 1689 – ?) – сотник Погребищенської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?). отаман городовий лубенський (? – 1688.09. – ?), (? – 1692.4.06. – ?), значний військовий товариш (1689), супроводжував гетьмана Мазепу до Москви.

Гродзенко Іван – сотник Цибулівської сотні Уманського полку (? – 1649 – ?), полковник брацлавський (?–1651.05.–?). Наказний полковник уманський (1652.03. – 1652.05., 1653.04.), полковник уманський (1672.10. – 1673.04. – ?). Засновник с. Гродзево (тепер – Уманського району Черкаської області).

Губар-Бершадський Іван – полковник брацлавський. Посол гетьмана Юрія Хмельницького до турецького султана (1678). Полковник корсунський (? – 1681.11. – ?).

Гудима Стефан – полковник брацлавський.

Гуминський Андрій – сотник Олександрівської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Гутор Олексій – з козацтва полкового брацлавського, суддя полковий брацлавський (? – 1671.02. – ?).

Данилевич – покозачений шляхтич. 28 липня 1661 р. отримав ленним правом маєтки Пултовці з Ілговцями у Літинському старостві. У Межигірському монастирі поминався рід Данилевичів: Семен, Анастасія, Данило, Марія, Логвин, Кіндрат, Зосим, Анастасія, Семен і нище дописано «з Могилева кривные Гоголя гетмана» [26, с. 257].

Дмитренко Андрус – сотник Чечельницької сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Дорошенко Григорій Дорофійович (? – 1627 – 1696 – ?) – козак сотні Вереміївської Чигиринського полку (1649), наказний полковник брацлавський (1650.08.). У вересні 1660 р. в складі українського посольства виїхав до Москви, де внаслідок переходу Ю. Хмельницького на бік Речі Посполитої його було заарештовано. З осені 1660 р. до жовтня 1667 р. знаходився у московському полоні. У листопаді 1668 р. гетьман послав його до Києва з важливою місією. Цікава інформація про те, що його тесть у 1668 р. з Києва за дорученням воеводи Шереметева їздив до Остра намовляти на підданство цареві. Полковник брацлавський (? – 1668.08. – 10. – ?). На початку 1668 р. вів переговори з російським послом, у травні — липні як наказний гетьман воював з польськими підрозділами на Поділлі, восени – з російськими на Лівобережжі. Відіграв важливу роль у розгромі претендентів на булаву П. Суховієнка та М. Ханенка 1669 р., зокрема, в здобутті перемоги 29 жовтня під містечком Стеблів. Протягом серпня — жовтня 1671 р. очолював опір наступові польського війська на Брацлавщині. 8 липня 1672 р. заманив польські полки на Батозьке поле, де П. Дорошенко завдав їм нищівної поразки. Учасник походу до Кам'янця та Львова. Полковник білоцерківський (? – 1674 – ?). 2 березня 1674 р. в містечку Лисинці в бою з військовими підрозділами І. Самойловича зазнав поразки й потрапив у полон. Засланий до Сибіру, потім як полонений утримувався в Москві. За клопотанням П. Дорошенка, звільнений у березні 1677 р. Поселився у м. Сосниця. Внаслідок конфлікту з І. Самойловичем у 1684 р. був заарештований. Писар полковий стародубський (? – 1693 – 1696 – ?). 3 квітня 1693 р. у Омеляна Стефановича у с. Олехно купив плец і три пахотні поля [27, с. 40]. Прийняв постриг у ченці [28, с. 162]. Похований у Чернігівському Єлецькому Свято-Успенському монастирі. Д.: 1) (? – 1660 – 1663 – ?) Н Кононович з роду Посудевських. Її рідний брат Нестор Кононович відзначився як активний прибічник Юрія Хмельницького. Він у 1660 р. був посланий разом з Михайлом Суличичем і Григорієм Дорошенком до Москви, мабуть, залишався там під арештом до 1667 р. Повернувшись став восени 1668 р. писарем військовим у Петра Дорошенка. 2) (1668) Олена Н Яненко (? – ран. 1671), сестра полковника Яненка. Троюрідна сестра Богдана Хмельницького. Завдяки цьому шлюбу став свояком Хмельницьких. Київський воевода у 1668 р. із ув'язнення з Києва відпустив її до Чигириня. Вона померла десь між 1668 і 1670 р. Після її смерті Григорій у 1671 р. сватався до посеребичі полковника переяславського Р.Думитрашки Ганни Василівни Золотаренко, проте шлюб не стався. 3) (1676) Н Луківна Мовчан, донька полковника сердюцького.

Дрозденко Василь (? – травень 1666) – козак Буківської сотні Уманського полку (1649). Сотник Заболоцької сотні Могилівського полку (1656 [29, с. 520, 536, 541]). Запорозький полковник (1665). Один з активних учасників антипольського повстання на Правобережжі. У 1665 р. розгромив війська гетьмана П. Тетері, після чого той втік до Речі Посполитої. Брацлавський полковник після смерті І. Сербина (1665.05. – 06.). Один із претендентів на гетьманську булаву, дотримувався промосковських позицій, що викликало конфлікт із П. Дорошенком. У ході боротьби у Брацлаві тримав оборону понад два місяці. 15 жовтня 1665 р. капітулював, і його привезли до м. Чигирин. У травні 1666 р. здійснив невдалу спробу втечі до гетьмана І. Брюховецького, викравши гетьманську булаву, за що його й було розстріляно за наказом П. Дорошенка.

Дубицький Федір – сотник Вінницької сотні Кальницького полку (? – 1659). Склад присягу послів 10 червня 1659 р. у Варшаві [18, 214]. Його попередниками у козацькому середовищі були козаки Вінницької сотні у 1649 р. Семен і Михайло Дубицькі. Належали до родини вінницьких зем'ян, які мали володіння у ВКЛ, а також сс. Кам'яногірку і Овдіївку на Брацлавщині [30, с. 842].

Думитрашко-Райча Родіон (Райча) Григорович (? – 1635 – 1705) – у 1665 р. вийшов з Валахії на Брацлавщину із загоном 500 осіб. полковник брацлавський (1666). Полковник переяславський (1666 – 1671.04. – ?, 1672 – 1674, 1687 – 1688). Підтримав повстання на чолі з Брюховецьким, контролюючи Переяславщину. 1670 р. наказний гетьман Думитрашко (Переяславський, Чернігівський, Київський полки) повів наступ на дорошенківські сотні Переяславського і лівобережні сотні Черкаського полку. За гетьмана Ігнатовича займав значне

.....
положення серед полковників Лівобережжя, тому що на старшинській раді в січні 1671 р. він записаний другим після ніжинського полковника Пилипа Уманця, а вже в травні цього року першим. У січні 1671 р. очолив делегацію Переяславського полку на старшинській раді в Батурині, де наказним гетьманом був обраний Василь Ігнатович. Брав участь у змовах проти Самойловича (1676, 1682). За твердженнями протопопа Адамовича, казав, що застрелить гетьмана з пістолета, а іншим разом казав, що піде на Запоріжжя і там стане бунтувати. Крім того, вказував, що треба вбити разом з гетьманом генерального суддю Івана Домонтовича і генерального бунчужного Леонтія Полуботка. 9 грудня 1687 р. направив листа гетьману про підготовку кримських татар до вторгнення в Україну. В лютому 1688 р. Мазепа сповіщав Василя Голіцина, що отримав від коронного гетьмана Станіслава Яблунівського звістку про те, що Леонтій Полуботок «з ханом вступал советы». Про це гетьмана сповіщали через Якова Глуховця та Іскрицького. Мазепа, доносячи в Москву, все ж застерігав, «абы Полуботок таковых, страшных и на главу свою огненосных речей важился». Переяславський воєвода Василь М'яснов у Переяславі «о измене чинили извет». Московський уряд вимагав від Мазепа, щоб той «без указу ... и без розыску ничего над ним не чинил». Колишній переяславський полковник Леонтій Полуботко був викликаний з Чернігова в Батурин, де відбулись очні ставки з переяславцями і засідання генерального суду. Його провина не була доведена, і сам він відпущений додому в Чернігів, а його звинувачувачі – в Переяслав. Мазепа наказав «любо для ведомостей о неприятелском приходе проносячихся велелем быть полковнику переяславскому в дому через дне праздничные Рождества Господня задержатися, а в Батурин на обыкльый заезд не приезити». Згідно з указом монарха, Мазепа 10 січня 1690 р. вислав до Переяслава генерального осавула Андрія Гамалію, київського полковника Григорія Коровку-Вольського, значного військового товариша Захара Шийкевича. Комісія розглядала заяву козака Івана Смольського. Полуботка ж Мазепа до повернення комісії затримав у Батурині. До розслідування приєднався переяславський воєвода Семен Толачанов. 6 травня 1688 р. Мазепа «через Дмитрашка Райчу послал ... инструкцию, в которой о делах наших войсковых написаны желания потребныи». «Еще з весны по отезде Дмитрашка к Москве, об нем, чтоб им был полковником все оныи суплековали ко мне». 5 листопада 1688 р. Мазепа писав царям Івану та Петру і цариці Софії про необхідність указу «о его Дмитрашковых разных поступках и о починенных через него многих людям обидах учинен был перед судом войсковым розыск». А до суду Дмитрашко повинен був знаходитись під караулом. Крім того, слід виконати монарші укази про неможливість Райчею посідати уряд переяславського полковника, так і полковника будь-якого іншого полку. У травні 1688 р. «переяславского полку людям, от Дмитрашки зобыженным, велел до Батурина з супликами и скаргами приезити». Мазепа направив до Переяслава генерального суддю Михайла Вуяхевича з товаришами «и там всех скарг тамошных полчан о обидах, Дмитрашком поделаных, выслухати, и о всех его Дмитрашковых поступках ученити розыск». З метою кращого слідства і суду з Батурина до дому був відпущений Думитрашко. 18 грудня 1688 р. до Переяслава прибули генеральний суддя Михайло Вуяхевич, Іван Ломиковський і писар судовий Андрій Васильович, з місцевих старшин були запрошені полковник Яким Головченко, обозний Іван Гулак і городовий отаман Максим Хоменко. Вони розглянули скаргу колишнього полковника Леонтія Полуботка на Думитрашку. Значний військовий товариш (1689), супроводжував Мазепу до Москви. За наданнями гетьманів Самойловича (1673), Мазепа (1687), і царськими грамотами в 1674 і 1688 рр., володів м. Березань, селами Семенівка, Лехновці, Недра, Паришків, Лукаші, Войтово, Яреськи, Березанка і Лук'янівка. До нього Березанщина належала на гетьманську булаву, а після царських грамот стала спадковою маєтністю. Осадив с. Круполе. Купив два млини на бориспільській греблі: один у Бабича, другий – Мокієвського. Поблизу Золотоноші облаштував Красногорський монастир: у 1680 р. віддав на нього с. Слободка Слюжчина в Золотоніській сотні після шляхтичів Слюзків. У Бакумівці побудував церкву, заснував Троїцьку церкву в Баришівці, якій за заповітом надав млин, при чому третина прибутків направлялась на священників цієї церкви. Активно займався купівлею і продажем: купив гай за р. Недра у березанського мешканця Крамаренка, ліс – у Безбородька, продав млин на Переяславській греблі в три кола Київському Михайлівському Золотоверхому монастирю. Помер бездітним. Д.: 1) NNN (? – ран. 1665). 2) (з 1667) Тетяна Іванівна Аврамович (? – 1630 – 1671 – ?), донька чернігівського полковника, вдова полковника ніжинського Василя Золотаренка, страченого в 1663 р. Її рідний брат (чернець), у 1668 р., повернувшись із Єрусалиму, жив біля гетьмана Дорошенка і через сестру вів переписку з Думитрашкою про спільні дії з Дорошенком. 3) Настасія Максимівна N (? – 1680 – 1715 – ?) –

це її другий шлюб, в першому шлюбі за Андрієм Солониною. Від першого чоловіка мала млин у с. Вовчку на р. Махні, половина якого їм була дарована Сільвестром Брилевичем, а другу половину викупили самі. За власні кошти купила Войтівську греблю і Войтівський ліс. Млин на р. Махні передала Козелецькому Георгіївському монастирю.

Жидкевич Федір Тихонович – писар полковий брацлавський (? – 1651 – ?).

Зеленський Михайло – покозачений шляхтич. Сотник М'ястківської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?), полковник брацлавський (? – 1654.01., нак.; 1654.05. – 1657.17.08. [18, с. 4] – 1657.10.), (? – 1659.10. – 1661.09. – ?), (? – 1664.12. – ?), (? – 1666.02. – 12. – ?), (1674.04. – 07.). Не був присутній на Переяславській раді 1654 р., «оставлены на границе противъ ляховъ и татаръ» [18, с. 4]. За нього підписався гетьман Ю.Хмельницький. У травні 1657 р. під Жабокриками погромив татар [31, с. 770] і відійшов до Брацлава. У вересні стояв між Брацлавом і Корсунем під Баланівкою [31, с. 711]. Хан пішов на Брацлав, на допомогу Зеленському направлені війська на чолі з Ю.Хмельницьким. Ординці «полонили» Соропонівку, Керновку, Денисівну [31, с. 770], висікли Ямпіль і Косницю [31, с. 711]. Під час походу проти полтавського полковника Пушкаря у 1658 р. гетьман Виговський послав його з суддею Лободою з Жуковець до Полтави, де їх затримали [32, с. 10]. Брав участь у боях проти польських військ у Чуднівській кампанії. Виконував дипломатичні місії до Речі Посполитої й Кримського ханства. 20 лютого 1665 р. отримав королівський привілей доживотним правом на маєток Серебрів у Брацлавському воеводстві. У 1667 р. зробив невдалу спробу перехопити булаву в П. Дорошенка. 10 липня 1667 р. підчасий мельницький Франциск Кобилецький отримав як кадук його маєтності, «jako ro zdrajcy». Восени 1671 р. перейшов на бік М. Ханенка, а наступного року вернувся до П. Дорошенка. Д.: Ганна №№.

Іван – сотник Шаргородської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Іванчул Степан – козак Погребиської сотні (1649), полковник брацлавський (? – 1651.07. – ?).

Кгерелуха Лаврін – сотник Немирівської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Кгреско Сергій – сотник Ометинської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Кирилович Григорій – осавул полковий брацлавський (? – 1654 – ?).

Кияшко–Манжос Семен – полковник брацлавський (? – 1668 – ?).

Ковалевський Гаврило – полковник кальницький (? – 1667 – ?), (? – 1671.02. – ?), (? – 1675 – 1676 – ?).

Коваленко Сидір – полковник брацлавський (? – 1667 – ?), (1675 – 1685).

Комар Андрій і Якуб – 9 березня 1665 р. король підписав привілей жовніру Андрію Мачинському на дві частини земських добр у селах Стрічинцях і Дашківцях у Вінницькому старостві і дім у Вінниці по Андрію і Якубу Комарах, «jako rebeliantach kozackich».

Кораткевич Самійло – полковник шаргородський.

Корсунець Гаврило – сотник ямпільський Брацлавського полку (1665.10.). Неписьменний. Супроводжував гетьмана Брюховецького до Москви.

Красносельський Солтан Данилович – покозачений шляхтич, сотник полкової сотні Брацлавського полку (? – 1649 – 1651).

Красняк Павло – покозачений шляхтич [33, с. 104], сотник Вербської сотні Брацлавського полку (? – 1660.10. – ?). Можливо, його батьком чи старшим братом був Іван Краснюк з Кунявської сотні Кальницького полку (1649).

Кривенко Григорій – козак полкової сотні Брацлавської полку (1649), наказний полковник брацлавський (1650.11.).

Кривецький Василь – полковник подністровський (1649), козак полкової сотні Брацлавського полку (1649), сотник Браїлівської сотні Брацлавського полку (1651 – ?).

Крисько – сотник Боршагівської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Кудлай Григорій – суддя генеральний у Ханенка (? – 1671.11. – ?). У Кальницькому полку відомий козацький рід Кудлаїв: Василь у Животівській, Петро у Немирівській сотні (1649), Андрій у Шаргородській сотні Брацлавського полку (1649).

Куколь Василь – осавул полковий брацлавський (? – 1648 – 1655 – ?). Його нащадки перейшли до Слобожанщини.

Курбала Павло – сотник Рахнівської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Курніковський – покозачений шляхтич, «jako ro zdrajcy i rebeliancie, który w kupach swawolnych buntowniczych kozackich i moskiewskich znajduje się» спочатку привілеєм 23 лютого 1665 р., а потім 14 листопада цього ж року села Пултович, Єлкович, Чортки у Літинському

Наукові записки

старостві Брацлавського воєводства як кадук доживотно отримав товариш панцерної роти Мартин Боруховський.

Лата Гришко – сотник Краснянської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Левко (Уманський) – полковник брацлавський (1651.02. – ?).

Лещенко Міхал – козацький старшина, комісар Війська Запорозького на остроцьку комісію (3.07.1670) від Кальницького полку. У Кальнику козакували Лещенки Василь, Мисько, Павло (1649).

Лисиця Іван Павлович (? – 1644 – 1694 – ран. 1700) – син брацлавського полковника, полковник брацлавський, військовий товариш (1676). Охочепіхотний полковник у гетьмана Самойловича. Учасник чигиринських походів. 1685 р. гетьманський посланець до Константинополя. Значний військовий товариш (? – 1687 – 1690 – ?). Належав до учасників змови, які організували зміщення гетьмана на Коломаку 1687 р. Гетьманський посланець до Москви у справі Соломона (лютий 1690), військовий товариш Чернігівського полку, гетьманський гонець до Москви (1691). 1694 р. очолював посольство до Москви на честь дня народження царя, полковник (1694). Д.: Любов Михайлівна Зеленська, донька полковника брацлавського. 27 липня 1698 р. продала за 6 талерів грунт «по Зеленського ниву» в Смілянській сотні Лубенського полку пану Гаврилі Романчуку. Свідками були Кіндрат Бурляй, Гаврило Коломак, Микита Чорний, а також її зять Василь Андрійович Дорошенко.

Лисиця Павло – наказний полковник брацлавський (1654.01.), комісар Війська Запорозького на остроцьку комісію (3.07.1670) від Брацлавського полку. Полковник брацлавський (? – 1671.11. – 1674.09. – ?), 26 січня 1672 р. обраний до складу посольства з ради в Ладижині на сейм в Речі Посполитій [34, 11]. Полковник чечельницький (? – 1673 – ?).

Литко Федір – козак Чечельницької сотні (1649), полковник чечельницький (? – 1650.09. – ?).

Максименко Федір – наказний полковник кальницький (1674.08.).

Мартин – сотник Жорницької сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Мартиненко Максим – козак Микитинової сотні Черкаського полку (1649), осавул полковий уманський (? – 1654 – 1655.07.), осавул полковий брацлавський (1655.07. – ?).

Махаринський Михайло – покозачений шляхтич. Сотник Тимонівської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – 1654.08. – ?). Сотник полкової сотні Уманського полку (? – 1656 – ?), (? – 1662.04. – ?). Підписав за себе і за Івана Кравченка Чуднівську угоду 17 жовтня 1660 р. [36, 180]. 21 квітня 1662 р. отримав нобілітацію, а 12 травня 1662 р. рескрипт на маєність Миколи Косаківського.

Мельник Андрій – полковник кальницький (1663 – ?).

Микитенко Фесько – козак полкової сотні (1649), сотник полкової сотні Кальницького полку (? – 1659 – ?).

Михайлович Федір – наказний полковник подільський (1658.01. – 02.).

Мошута Андрій – сотник Клебанської сотні Брацлавського полку (1649).

Мурза Дмитро – сотник Вільшанської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?). Його нащадки перейшли до Миргорода.

Мучинський Тиміш – суддя полковий брацлавський (? – 1671.11. – ?).

Назаренко Василь – козак сотні полкової Брацлавського полку (1649), комісар Війська Запорозького на остроцьку комісію (3.07.1670) від Кальницького полку.

Невмирецький Гаврило – сотник Чернівецької сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Негребецький Гаврило – полковник кальницький [37, с. 213; 38, с. 664]. Маємо поминальний роду Марини Іванової Негребецьківни Солонихи, жительки козелецької: Іван, Євстафій, Катерина, немовля Матвій, немовля Євстафій, Стефан, Євдокія, Михайло, Дарія, Данило, Параска, Ганна, Яків, Євдокія, Марфа, Яків [39, с. 38].

Немира Філон – суддя полковий кальницький (? – 1649 – ?).

Нечай Данило – полковник брацлавський (? – 1648.09.– 1650.10. [40, 344] – 1651.21.02.).

Нечай Іван – брат Данила Нечая, зять Б. Хмельницького. Наказний полковник кальницький (1648.08.). Посол до Криму (1650, 1653), полковник могилівський (1656.8.02. – 1659). Прихильник Гадяцького договору. Сподвижник гетьмана І. Виговського. Потрапивши до російського полону, засланий до Тобольська.

Носач (Шкарлат, Шкурат) Тиміш Іванович (? – 1619 – 1671.09. – ?) – про шляхетське походження засвідчує його герб (1659) на розписці про отримання коштів у Варшаві для Війська Запорозького. Він син прилуцького сотника (за реєстром 1649 р. – Шкуратевича), а

.....
потім полковника Івана Шкурата (? – 1600 – 1651), який загинув під Берестечком в 1651 році. Дотичним підтвердженням цього є наявність у сотні Івана Шкурата Тимошівого (тобто полковника Носача) зятя Остапа в 1664 р. розстріляного гетьманом Тетерею разом з І.Виговським. Притримуємося думки, що він – шляхтич, який знаходився у міщанському середовищі. Спочатку Тимофій Носач очолив Остерський полк в 1648 – 1649 рр. Змінив старого батька на полковництві прилуцькому після того, як Остерський полк був влитий до Переяславського. Полковник прилуцький (? – 1649.10. – 1650.10. [40, 345] – ?). У 1650 р. брав участь на чолі полку в молдавському поході. Генеральний обозний при Богдані Хмельницькому, Івані Виговському, Юрію Хмельницькому і Павлу Тетері. У 1652 р. купив у пана Яроша Черепинського в Корсунському полку хутір в с. Припоні за 300 золотих. З метою зміцнення керівництва прикордонного Брацлавського полку направлений Б. Хмельницьким полковником у Брацлав. Він зміг протягом 1652 – 1654 рр. зорганізувати полк і висунути на керівні посади майбутніх визначних полководців Зеленського, Лисицю та інших. Керував полком у Жванецькій битві, у боях на Брацлавщині навесні 1654 р. полковник брацлавський (? – 1652.10. – 1653.08. [30, с. 495] – 1654.05.), генеральний обозний (1654.05. – 1655.10. – ?), (? – 1656 – 1657.11. – ?), (? – 1658.2.09. – 1663 – ?). Повернувся на посаду генерального обозного і брав участь в облозі Львова. Разом з Виговським очолював похід на Полтаву проти Пушкаря. Очолював оборону проти контратак пушкарівців. Був парламентарем, затриманий ними закладником. 2 вересня 1658 р. отримав від росіян дві пари соболів по 5 рублів кожна [18, с. 100]. У 1659 р. очолював козацьку делегацію на сейм [41, с. 126], зберігся оригінал розписки Тимофія Носача в отриманні грошей на Військо Запорозьке у Варшаві 14 квітня 1659 р. [42, с. 1]. Склав присягу послів 10 червня 1659 р. у Варшаві [18, с. 214]. Під час скинення з гетьманства Виговського перейшов на бік прибічників Юрася Хмельницького. Учасник Переяславської ради 1659 р. [18, с. 272]. За гетьмана Тетері наказний гетьман. У 1665 р. захоплений в полон в Корсуні, був на засланні у Московській [43, с. 277 – 286]. Звільнений на прохання П.Дорошенка 22 вересня 1668 р. і повернувся на Україну. Значний військовий товариш (? – 1668 – ?). Дорошенко надав гетьманський універсал на його маєтності в Корсуні і поблизу міста. 19 вересня 1671 р. продав батьківський млин на р. Удаї прилуцькому полковнику Семену Третяку.

Олексій – сотник Балабанівської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Онисько – сотник Липовецької сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Попович Михайло – можливо, Попенко Мисько – козак сотні Вінницької Кальницького полку (? – 1649 – ?). Сотник мурахівський Брацлавського полку (1653.08.) [30, с. 495]. Учасник походу до Волоської землі (1653). Полковник кальницький (1674.04. – ?).

Радкевич (Радченко, можливо, Радко) Михайло – досить впливовим прибічником Лісницького був покаяний шляхтич Київського воєводства гербу «Еліта» змінений [44, с. 16]. До реєстру 1649 р. він записаний як Радченко Мисько, який розпочав війну у сотні Миргородській Гаврила Гладченка [15, с. 375]. У 1651 р., навіть був наказним полковником. Став полковим суддею, а у 1655 р. змінив на полковому обозництві Якіма Хоруженка. Полковник кальницький (? – 1661.9.12. – ?). У грудні 1661 р. був козацьким послом до Варшави. Генеральний суддя (? – 1662.06. [45, 771] – ?) у Тетері. Генеральний обозний (? – 1664.11.26. – 1665.7.01. – ?). Очевидно, змінив Тимоша Носача. Генеральний суддя (? – 1667). Очолював делегації до Туреччини: влітку 1667 р. генеральний суддя Михайло Радкевич-Портянка, Вирва, монах Атанасій Чекаловський, нове посольство у червні 1669 р. – Михайло Портянка, генеральний суддя Григорій Білогруд. Наказний гетьман (1669.03.) [40, с. 138]. У Межигірському синодику був записаний поминальник його роду: Кирило, Марія, Матвій, Ірина, Марія, Федір, Іоан, Євдоким, Василь, Марія, Стефан, Трохим, Гнат, Єфросинія, Марія, Євфимія, Хома, Василиса, Горпина, Євдокія, Параскевія, Іван, Євстафій, Іосиф, Марія, Парфеній, Григорій, Герасим, Тимофій, Марія, Аверкій, Андрій, Іван, Даміан, Пелагея, Калістрат, Варвара, Глікерія, Петро, Федір, Євфимія, Кіндрат, Василь, Яків, Іван, Пелагея, Іван, Федір, Іван, Мартин, Марія, Ничипір, Параска, Гафія, Гаврило, Тимофій, Максим, Лазар, Федір, Марія, Глікерія, Параска, Козьма, Давид, Ісаакій, Михайло, Даміан, Марія, Ганна, Ничипір, Терентій, Настасія, Іван, Настасія, Дмитрій, Євстафій, Самуїл, Корнилій, Василь [46, 324 зв.].

Радуленко Ілляш – сотник Кунської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Ребриковський Андрій – можливо, це козак Немирівської сотні, який записаний в реєстр як Андрій Ребельницький [15, с. 287]. полковник кальницький (? – 1674.03.), а потім охочепіхотний. перейшов на бік Самойловича. «Дворянин» гетьмана Мазепи (1687). Не

Наукові записки

.....
виключене споріднення чи посвоячення Дмитра Чечеля з Оленою Андріївною Ребриковською (донькою полковника кальницького, а потім охочепіхотного), у якої він с.Нехаївку «насилно отняв», в той час, коли її чоловік Павло Козловський (пізніше значний військовий товариш), знаходився у татарській неволі.

Сербин Іван Юрійович – полковник брацлавський (1657.11. – 1658.09. – ?), (1664 – 1665.04.).

Сірко Іван Дмитрович (1605/1610 [47, с. 4] – 1682) – походив з дрібної брацлавської шляхти (м. Мурафа). Черкаський отаман на царській службі в м. Усерд на Білогородщині (1643). Запорозький полковник (1643 – 1652). Полковник черкаський у поході князя Г.Ромадановського проти І.Виговського (1658.11.). Полковник кальницький [18, 259] (1659 – 1660.05.). Переяславську угоду 15 жовтня 1659 р. за нього підписав гетьман Ю.Хмельницький [18, с. 272]. Кошовий отаман. Полковник ніжинський (1668.06. – ?), Поминальник його роду: «Дем'ян, Симон, Симон, Іосиф, Яків, Стефан, Сава, Андрій, Іван, Яків, Іван, Федір, Симон, Іван, Леонтій, Конон, Роман, Гафія, Петро, Федір, Андрій, Сава, Василь, Михайло, Костянтин, Євстафій, Федір, Григорій, Іван, Леонтій, Мирон, Федір, Федір, Мирон, Тимофій, Іван, Дем'ян, Павло, Корнило, Максим, Дем'ян, Яків, Іван, Тимофій, Гаврило, Гнат» [48, 381]. Можливо, до його родичів належав Іван Артемович Сірко – осадник у Харківському полку, приходив і в Острозький полк [49, с. 120].

Солома Василь – козак полкової сотні Брацлавського полку Солом Василь (1649). Комісар Війська Запорозького на острозьку комісію (3.07.1670) від Брацлавського полку.

Солонина Дмитро (? – 1608 – 1664 – ?) – шляхтич, разом з Микулою Солонинкою показалися у Коростишеві Білоцерківського полку. Прибічник І.Виговського, nobilitacja в червні 1659 р. [18, с. 217]. За сімейними переказами, полковник брацлавський. У 1664 р. названий серед старшин близьких до Сулими, коли був направлений у Балабанівку до Виговського як закладник [34, с. 409]. Д.: Ганна NN [50, с. 110].

Стрілець Хома – сотник Вербської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Сурмач Гришко – сотник Дашівської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Туровець Іван – сотник Іллінецької сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?). 1627 р. відомий козацький старшина з Корсуня Іван Туровець.

Урбанович Олександр – шляхтич [51, с. 6], військовий товариш (1665), запорозький полковник, кошовий отаман. У лютому 1668 р. в Новгород-Сіверському захопив у полон поранену дружину і дітей воєводи Квашніна. Насланий І.Брюховецьким на Глухів з полком [52, с. 61]. Наказний полковник кальницький при обороні Кальника від польських військ і ханенківців у 1671 р. Очоловав героїчну оборону Кальника (1671.17. – 30.10.) проти військ Собеського-Ханенка [53, 51 – 52]. Полковник козацький ЙКМ в Димері (1682 [51, с. 6]).

Урошевич Ярема – сотник вінницький Кальницького полку (1649, 1660). У 1660 р. nobilitований разом з синами [54, с. 360]. Суддя полковий уманський (1661). 28 липня 1661 р. отримав королівський привілей на маєтності Тутки і Скоринці ленним правом.

Фенченко Фесько – сотник Тетіївської сотні Кальницького полку (? – 1649 – ?).

Хмура Тиміш – полковник кальницький (? – 1664.11. – ?).

Хначенко Іван – сотник Тульчинської сотні Брацлавського полку (? – 1659 – ?).

Христофоров Григорій – сотник Рашківської сотні Брацлавського полку (? – 1664 – 1665 – ?). (1665.10.). Неписьменний. Супроводжував гетьмана Брюховцького до Москви.

Царь – полковник. Представники цієї родини розсипані в різних полках, а саме: Василь у Багланівській сотні Брацлавського полку, Лаврін – у Борківській сотні Полтавського, Левко – в полковій сотні Канівського, Олекса – сотня Климова канівська, Мирон – в київській сотні Нагорного. Пізніше полковник. Цар був прихильником гетьмана Опари, як двічі зрадивший короля в 1665 р., був посажений на кіл [55, с. 49].

Чепель (Чепелій) Іван – козак Бабанської сотні Уманського полку (1649), полковник (? – 1664 – ?).

Шпаченко Роман – сотник Браїлівської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – 1651.02.).

Шумський – наказний полковник брацлавський (1674).

Юхно – сотник Лучицької сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Яковський – показаний шляхтич, старшина. 1 вересня 1661 р. у Варшаві підписаний королівський універсал на «добра» Папужанці і Паненки.

Якуша – полковник брацлавський (? – 1648.08. – ?). Мабуть, з Кислянської сотні Уманського полку, де у реєстрі є Якушенко.

Ярема – сотник Горячківської сотні Брацлавського полку (? – 1649 – ?).

Яцьківський-Куницький Іван Федорович (бл. 1600 – 1664 – ран. 1667.3.06.) – В.Липинський вказує на козака Животівської сотні полку Кальницького Івана Яцьківського (1649). Проте В.Липинському невідомо було, що Куницькі і Яцьківські це один рід. Тому вважаємо козака з Животова якимось родичем полковнику. Цікаво, що в Київському Михайлівському Золотоверхому монастирі поминався рід Лаврентія Яцьківського [56, арк. 42 зв.] та ієромонаха Єфрема Яцьківського [56, арк. 106]. Полковник подільський (? – 1649.02. – ?), полковник кальницький (? – 1649.04. – 1649.10. – ?), (? – 1651.06. – 07. – ?), (1654, нак.). Колишній наказний полковник кальницький Іван Федорович в грудні 1653 р. привіз до московських послів в Путивль листа гетьмана з-під Бару [57, 689, 735], датований початком листопада (тобто Федорович у листопаді-грудні виконував дипломатичну місію на сході України із забезпечення супроводу московської делегації до Переяслава), а полковника вінницького Івана Богуна в грудні 1653 р. зустрічаємо під Кам'янцем-Подільським (тобто знаходився в районі бойових дій проти поляків) [57, с. 693]. Іван Федорович у Переяславі заприсягнув, а полковник вінницький Іван Богун логічно разом з полковниками брацлавським і уманським знаходились на західних рубежах, обороняючи Україну (про оперативний корпус в складі цих трьох полків маємо звістку з інструкції Філону Гаркуші) [57, с. 835]. Високий суспільний статус Івана Федоровича Яцьківського засвідчує його нобілітація в 1661 р. 12 травня 1662 р. у Варшаві був підписаний королівський універсал про надання йому у Подільському воєводстві спустошеного містечка Пłosкіров (Płoskirow). 28 липня 1664 р. йому було надане містечко Боярка в Білоцерківському старостві і 2 млини: один Дмитра Бутовича [54, р. 359], а другий – Кручеників у Київському воєводстві [58, с. 245]. Дещо пізніше гетьман Тетеря вислав Яцьківського послом до кримського хана, щоб зберегти дружбу з ханом, затверджену присягою, просити не більше 20 000 орди на допомогу [59, с. 37]. У 1664 р. Яцьківські і Крушельницькі володіли с. Кузьминцями, які перейшли до них від Миколи Клоновського і Катерини Жабокрицької. Це є ще одним підтвердженням однокорінності Яцьківських-Куницьких і Куницьких з Холмщини, які були поріднені з Крушельницькими. Іван Федорович Яцьківський-Куницький помер в проміжку 1664 – 1667 рр., бо маєтність Боярку після смерті останнього 3 червня 1667 р. король надав брацлавському стольнику Павлу Тетері [58, с. 401].

Яцьківський-Куницький Степан Федорович (? – 1624 – 1684) – козак Козелецької сотні Переяславського полку (1649). В.Липинський називав його полковником переяславським, але жоден з дослідників до цієї точки зору не пристав. Можливо, що він, дійсно, був полковником у цьому полку і згаданий під іменем Степана з перекрученими прізвищами Затутівського і Дастутівського [59, с. 329] у червні – липні 1653 р. У 1664 р. інструкцію послам на варшавський сейм підписав запорозький полковник Степан Федорович [60, с. 407]. Організатор домовленості з гетьманом Дорошенком про шлюб племінника гетьмана Ігнатовича Мишка з донькою Дорошенка [52, с. 752]. Не виключено, що Ігнатович який був писарем у Тукальського, а потім у Андрія Дорошенка [61, 596] і є цей Михайло. У 1671 р. П.Дорошенко направив Степана Куницького послом до Османської імперії. Пізніше він як військовий товариш виконував доручення Самойловича на Правобережжі, видавав там себе за полковника і був нобілітований. Схоплений за наказом Самойловича, і його справу вів протопоп Адамович [62, с. 796]. О. Оглоблин вважав, що Степан Куницький «з правобережного (мабуть, брацлавського) шляхетського роду...служив у Дорошенка й виконував різні дипломатичні та приватні доручення (посольства до Многогрішного 1671 р., до Польщі 1673 р. тощо). Староста Немирівський (1677, 1678)» [63, с. 245]. В.Кочубей характеризував його так: «Куницький своїм хитрим умыслом гетьманського прозвання у ляхов добился» [64, с. 18]. Названий дядьком Дмитрашки (очевидно, Родіона [65, с. 1]). Д.: NNN, вдова Григорія Лісницького, полковника миргородського.

Яцько – сотник Балабанської сотні Кальницького полку (? – 1664 – ?). У березні 1664 р. разом з місцевим отаманом Федоренком були відправлені до Торговиці як закладники від Виговського [34, с. 409].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини. Уманський полк // Гілея. – 2010. – Вип. 34. – С. 5 – 13.

2. Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини. Чигиринський полк // Гілея. – 2010. – Вип. 35. – С. 5 – 43.
3. Кривошея В.В. Козацька старшина Кропивнянського полку доби Національної революції середини XVII ст. // Гілея. – 2010. – Вип. 38. – С. 5 – 13.
4. Историко-статистическое описание города Мглин Черниговской губернии в связи с церковно-археологическим обзором священных достопамятных местностей этого края во время первоначального его заселения. С приложением исторического очерка местечка Почепа. Составил И.Толмаков. – К.: Типография Д.С.Повальського, 1888. – С. 64 – 65.
5. Мицик Ю.А. Нові дані до біографії Богуна // Тези VII Подільської історико – краєзнавчої конференції. Секція історії дожовтневого періоду. – Кам'янець – Подільський, 1987. – С. 68 – 69.
6. Петровський М. До біографії Івана Богуна // Записки Ніжинського інституту народної освіти. – Ніжин, 1930. – Кн. 10. – С. 47 – 58.
7. Петровський М. Іван Богун // Радянська Україна. – 1941. – № 2. – С. 72 – 87.
8. Флоря Б. Молоді роки Івана Богуна // Україна в минулому. – К.–Львів, 1992. – Вип. 2. – С. 71 – 75.
9. Яковлева Т.Г. Іван Богун: проблеми біографії // Український історичний журнал. – 2000. – № 2. – С. 147 – 157; № 4. – С. 144 – 152.
10. Яковлева Т.Г. Іван Богун-Федорович // Київська старовина. – 1992. – № 5. – С. 43 – 53.
11. Гуржій О. Іван Богун // Полководці Війська Запорозького: Історичні портрети. – К., 1998. – Кн. 1. – С. 7 – 26.
12. Гуржій О.І. Іван Богун: деякі міфи та реальність // Український історичний журнал. – 1998. – № 1. – С. 99 – 111.
13. Архив Юго-Западной России, издаваемый временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше учрежденною при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе (далі – АЮЗР). – Ч. III. – Т. IV. – К., 1908. – 419 с.
14. Кривошея В.В. Українська козацька старшина. Ч. 2. Синодики як джерело козацько-старшинської генеалогії. – К., 1998. – 81 с.
15. Реєстр Війська Запорозького 1649: транслітерація тексту/ О. В. Тодійчук (голов. упоряд.); редкол.: Ф. П. Шевченко (відп. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1995. – 592 с.
16. Акты относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные археографической комиссией. (далі – Акты ЮЗР). – Т. V. – Спб, 1867.
17. Крикун М.Г. Подільський козацький полк : періоди існування і полковники // Козацькі війни 17 ст. в історичній свідомості польського та українського народів. – Львів, 1996. – С. 116 – 144.
18. Акты ЮЗР. – Т. IV. – Спб., 1873.
19. Лазаревский А. Сведения о предках Гоголя // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1992. – Кн. XVI.
20. Лазаревский А. Очерки малороссийских фамилий. 8. Гоголи-Яновские // Русский архив. – 1875. – № 1. – С. 451 – 452.
21. Петровский А. К вопросу о предках Гоголя // Киевская старина. – 1902. – Т. III. – С. 174 – 176.
22. Лаврський альманах. – Спецвипуск 7. – Поменник Введенської церкви в ближніх печерах Києво-Печерської лаври / Упорядкування та вступна стаття Олексія Кузьмука. – К., 2007.
23. Крикун М. З історії української козацької старшини XVII століття. Полковник Остап Гоголь // ЗНТШ. – Львів, 1997. – Т. 233. – С. 385 – 315.
24. Крикун М. Остап Гоголь – гетьман козацтва Правобережної України // Україна модерна. – Львів, 1999. – Ч. 2 – 3. – С. 37 – 58.
25. Чухліб Т. Євстафій Гоголь // Полководці Війська Запорозького. Історичні портрети. – К., 1998. – Кн. 1. – С. 63 – 80.
26. Чухліб Т.В. Є.Гоголь – полковник Війська Запорозького та наказний гетьман Правобережної України // Український історичний журнал. – 1997. – № 1. – С. 94 – 103.
27. Інститут рукописів НБУ ім. В.І.Вернадського (далі – ІР НБУ). – Ф. Лебедев. – № 565.
28. Актовая книга Стародубского городского уряду 1693 года. – Чернигов, 1914.
29. Лазаревский А. М. Описание Старой Малороссии. – Т. I. Полк Стародубский. – К., 1888.
30. Акты ЮЗР. – Т. III. – Спб., 1862.
31. Документи Брацлавського воєводства 1566 – 1606 років. – Львів, 2008.
32. Акты ЮЗР. – Т. XI., Прибавления. – Спб., 1879.
33. ІР НБУ. – Ф. II. – № 15402 – 15403.
34. Памятники, издаваемые временной комиссией для разбора древних актов высочайше учрежденной при Киевском военном Подольском и Волынском генерал – губернаторе. – Т. IV. – К., 1859.
35. Мицик Ю. Із невідомих листів викладачів і студентів Києво-Могилянської академії останньої третини XVII ст. // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Історичні науки. – Т. 18. – К., 2000.
36. Мицик Ю., Плохій С., Стороженко І. Як козаки воювали. – Дніпропетровськ, 1990. – 303 с.

37. Липинський В. Твори. Т. 2. Участь шляхти у Великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. – Філадельфія, Пенсільванія, 1980.
38. Акты ЮЗР. – Т. XIII.
39. ІР НБУ. – Ф. I. – № 5515.
40. Акты ЮЗР. – Т. VIII. – Спб., 1873.
41. Кулаковський П. Козацьке посольство на сейм 1659 року // Гадяцька унія 1658 року. – К., 2008.
42. ІР НБУ. – Ф. XXIV. – № 2429.
43. Мицик Ю. Носач Тиміш // Полководці Війська Запорозького. Історичні портрети. – К., 1998. – Кн. I. – С. 277 – 286.
44. Крип'якевич І. З козацької сфрагістики.
45. Максимович М. Собрание сочинений. – Т. I. – К., 1876.
46. ІР НБУ. – Ф. Лебедев, КДА. – № 605.
47. Мицик Ю. Отаман Іван Сірко. – Запоріжжя, 2000.
48. ІР НБУ. – Ф. Петров. – № 375/374 С.
49. Материалы для истории колонизации и быта Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губерний. Первый выпуск тома Сборника Харьковского историко-филологического общества. – Харьков, 1890.
50. Поменник Софії Київської. – К., 2004.
51. АЮЗР. – Ч. III. – Т. II.
52. Акты ЮЗР. – Т. IX. – Спб., 1877.
53. Кравець М.М. Ульріх фон Вердум про агресію польсько-шляхетського війська на Брацлавщину 1671 року // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження. Науковий збірник. – Хмельницький, 1995. – С. 51 – 52.
54. Volumina legum Regni Poloniae et Magni dukatus Lithuaniae ab anno 1347 ad annum 1780/ Ed. J. Ohryzko. - Petersburg, 1859. – Т. IV.
55. Костомаров Н. Руина. Гетманство Брюховецького, Многогрешного и Самойловича // Собр. соч. – Кн. VI. – Т. XV. – СПб., 1905.
56. ІР НБУ. – Ф. КДА. – Петров 538 (1744).
57. Грушевський М.С. Історія України-Руси. – Т. IX. – Ч. I. – К., 1996. – 880 с.
58. Руська (Волинська) Метрика. Описи за 1652 – 1673 рр. / Підготував до друку Петро Кулаковський. – Острог-Варшава-Москва, 1999.
59. Реестр козацких дел в польской метрике в Санкт Петербурге при 3-м департаменте Сената в листах с надписью «Козацкіе» / Отгиск из журнала Чтение Общества истории и древностей Российских при Московском университете. – М., 1861. – Кн. 1 – 3. – 38 с.
60. Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы: В 3 т. – М.: Издательство АН СССР, 1954. – Т. III. – 645 с.
61. Крикун М. Інструкція послам Війська Запорозького на Варшавський сейм 1664 року // Україна модерна. 1999-2000. – Львів, 2000.
62. Дорошенко Д. Гетьман Петро Дорошенко. Огляд його життя і політичної діяльності. – Нью – Йорк, 1985. – 712 с.
63. Эйнгорн В. Очерки из истории Малороссии в XVII в. I. Сношения малороссийского духовенства с московским правительством. – М., 1899. – / 2 / XIV, 3 – 1104 с.
64. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба: Праці історично – філософської секції. – Нью-Йорк і др.: Вид. Організації і оборони чотирьох свобод України, 1960. – 408 с.
65. ІР НБУ. – Ф. XIV. – № 6004.
66. Центральний державний історичний архів України в м. Києві. – КМФ – 7. – Оп. 1. – Спр. 693.

Кривошея В.В. ПЕРСОНАЛЬНИЙ СОСТАВ СТАРШИНИ БРАЦЛАВСЬКОГО И КАЛЬНИЦЬКОГО ПОЛКОВ В ПЕРИОД НАЦИОНАЛЬНОЙ РЕВОЛЮЦИИ СЕРЕДИНЫ XVII В.

Освещается персональный состав казацкой старшины Гетманщины на примере полков Брацлавщины – Брацлавского и Кальницкого. Приведены биографические справки полковников, полковой старшины.

Ключевые слова: казацкая старшина, Гетманщина, полк, сотня, Брацлав, Кальник, Винница.

Krivosheja V.V. THE PERSONAL COMPOSITION OF PETTY OFFICER BRACLAV AND KALNIK OF REGIMENTS IS IN THE PERIOD OF NATIONAL REVOLUTION OF MIDDLE OF XVII OF CENTURY

The personal composition of cossack petty officer of the Hetmanate is illuminated on the example of regiments of Braclav – Braclav and Kalnik. The brought biographic certificates over of colonels, regimental petty officer.

Key words: cossack petty officer, the Hetmanate, regiment, hundred, Braclav, Kalnik, Vinnytsya.

УДК 262.14(477.46)»18/192»

Т.В. Кузнець

УМАНСЬКЕ ВІКАРІАТСТВО В СТРУКТУРІ ЄПАРХІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

З'ясовується обставини відкриття інституції другого вікарія (заступника київського митрополита), що титулувався «Уманським», персоніфіковано склад Уманського вікаріатства та наводяться короткі біографічні відомості Уманських вікаріїв. Аргументовано підкреслюється не випадковість такого титулування як прояв особливої уваги єпархіального керівництва до складного в етноконфесійному відношенні повітового міста Умані.

Ключові слова: Київська митрополія, вікарій, єпископ Уманський, Умань, Київська єпархія, Уманське вікаріатство.

Проблематика церковної історії правомірно актуалізується і займає все більше місця серед наукових досліджень сучасних істориків. Це зумовлено тим, що тривалий час вона практично не розроблялася, а відтак, в силу політичних причин, з поля зору дослідників випадав потужний пласт історичного матеріалу. Присмаку гіркоти додає те, що йдеться про історію суспільної інституції, Православної Церкви, яка мала найпотужніший вплив на духовне життя суспільства. І якщо останнім часом ситуація виправляється в площині повернення та створення нових досліджень загальноцерковної історії, більших чи менших її частин на макрорівні, то церковне життя на єпархіальному рівні все ще не всебічно охоплене увагою дослідників. Надто коли йдеться про функціонування окремих структур єпархіального управління чи персоніфікацію очільників цих структур. А саме такі дослідження дають змогу виокремити регіональну специфіку церковної історії України, що значно доповнюватиме і урізноманітнюватиме загальне полотно історії Православної Церкви.

У сучасній історіографії церковної історії вже є ґрунтовні дослідження функціонування єпархіальних органів влади в Київській єпархії, в яких відзначені особливості розвитку церковної організації загалом, вмотивовано особливий інтерес до Київської митрополії як найбільшої церковно-адміністративної одиниці імперії, яка мала велику кількість глибоких церковних традицій і визначних святинь та яка була складною в етноконфесійному плані. Зокрема Володимир Перерва, досліджуючи статус єпархіальних органів влади в Київській митрополії ХVІІІ-ХІХ століття, реконструює управлінську вертикаль митрополії, відзначає особливості її функціонування за умов потужного державного тиску і звертає увагу на роль національного фактору в законодавчому формуванні статусу єпархіальної управлінської вертикалі та парафіяльного священства [1]. Становище єпархіальних органів влади Київської митрополії було предметом дослідження О.В. Спінула та О.А. Чиркової [2]. Однак розділ, присвячений ХІХ століттю, не містить аналізу місцевого архівного матеріалу і є доволі поверховим з погляду дослідження означеної нами проблеми. Більш наближеними до об'єкту нашого наукового інтересу є дослідження Ю.В. Коптюка [3] та І.М. Шугальнової [4]. Але автори в доволі широких регіональних межах розглядають реформування та модернізацію управлінських структур, тому визначаючи загальні тенденції цих процесів, вони залишають поза своєю увагою означену нами проблему. Отож, відзначаючи в цілому дослідницький інтерес до системи управління Київською митрополією (єпархією) і наявність праць, в яких вона реконструйована, все ж зауважимо, що не всі управлінські структури в достатньою мірою вивчені.

Метою даної наукової розвідки є систематизація наявних відомостей та введення нових матеріалів про Уманське вікаріатство та його очільників, що титулувалися вікаріями Уманськими. Це значно доповнюватиме регіональну історію та загалом збагачуватиме історію Православної Церкви в Україні.